

שליח הרחמים היה להגן על ישראל ולהיות עליהם סגור, וכנגדו הוא הדין. כף דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כשמיטיב לזה, אותו הסוד הוא דין לזה. כן השליח הזה היה של רחמים לישראל, ולבלעם התהפך לדין, משום כף צוה ישועות יעקב. אמר דוד, צוה על העולם, כאשר ישלחו שלוחים שיהיו מצד הרחמים.

רבי אבא אמר, צוה ישועות יעקב, שהם בתוך הגלות, ותמצא להם גאלה בתוך גלותם. בא ראה, המשבח של האבות היה יעקב, ואלמלא יצחק לא בא יעקב לעולם. ומשום כף, צוה ישועות יעקב - זה יצחק. שפיון שנצל יצחק, היו ישועות יעקב.

ויהי אחר הדברים האלה. רבי שמעון אמר, הנה שנינו ויהי בימי, נאמר על צער. ויהי - אף על גב שלא כתוב בימי, דפוס של צער יש בו. ויהי אחר הדברים, אחר הדרגה הפתחונית של כל הדרגות העליונות. ומהו הדברים? כמו שנאמר (שמות) לא איש דברים אנכי.

וכו' היה אחר הדרגה הזו? והאלהים נסה את אברהם. שבא יצר הרע לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא. כאן יש להסתפל, והאלהים נסה את אברהם? את יצחק היה צריך (לכתב), שהרי יצחק היה בן שלשים ושבע, והרי אביו לא היה בר ענש שלו, שאלמלא אמר יצחק איני רוצה - לא היה נענש אביו עליו. מה הטעם והאלהים נסה את אברהם ולא כתוב נסה את יצחק?.

אלא את אברהם, ודאי שרצה להפלל עם דין, שהרי אברהם לא היה בו דין כלל מקדם לכן,

לדינא. לא. לעולם לא אשתני, אלא שליחא דרחמי הוה לאגנא עלייהו דישראל ולמהוי סניגוריא עלייהו, ולקבליה הוא דינא, וכף אורחוי דקדשא בריך הוא, פד אוטיב לדא ההוא טיבו דינא לדא. כף הא שליחא דרחמי הוה להו לישראל ולבלעם אתהפך לדינא. בגין כף צוה ישועות יעקב, אמר דוד, פקיד על עלמא כד ישתלחון שליחאה די להוין מסטרא דרחמי.

רבי אבא אמר צוה ישועות יעקב דאנון גו גלוותא וישתפח פורקנא להוין גו גלוותהוין. תא חזי, תשבחון דאבכון יעקב הוה, ואלמלא יצחק לא אתא יעקב לעלמא, ובגין כף צוה ישועות יעקב דא יצחק, דכיון דאשתזיב יצחק ישועות יעקב הוה.

ויהי אחר הדברים האלה. רבי שמעון אמר, הא תנינן ויהי בימי על צערא אתמר, ויהי אף על גב דלא פתיב בימי טפסי דצערא אית ביה. ויהי אחר, בתר דרגא תתאה דכל דרגין עלאין, ומאן איהו דברים, כמה דאת אמר (שמות ד) לא איש דברים אנכי.

ומאן הוה בתר דרגא דא, והאלהים נסה את אברהם דאתיא יצר הרע לקטרגא קמי קדשא בריך הוא. הכא אית לאסתפל לא והאלהים נסה את אברהם. את יצחק מיבעי ליה. דהא יצחק בר תלתין ושבע שנין הוה והא אבוי לאו בר עונשא דיליה הוה, דאלמלא אמר יצחק לא בעינא לא אתענש אבוי עליה. מאי טעמא והאלהים נסה את אברהם ולא כתיב נסה את יצחק.

אלא את אברהם ודאי דבעי לאתכללא בדינא, דהא אברהם לא הוה ביה דינא כלל מקדמת דנא, והשתא אתפליל מיי"א

וְכַאן נְכַלְלוּ מִיָּם עִם אֲשׁוּ, וְאַבְרָהָם לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד עֲכָשׁוּ, שֶׁהִתְעַטֵּר לְעִשׂוֹת דִּין וּלְהִתְקַיֵּנוּ בְּמִקְוָמוֹ.

וְכֵן יָמֵינוּ לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד עֲכָשׁוּ שֶׁנְּכַלְלוּ מִיָּם עִם אֲשׁוּ וְאֲשׁוּ עִם מִיָּם, וּמִשׁוּם כִּן וְהָאֱלֹהִים נֹסֶה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, שֶׁהִזְמִין אַבְרָהָם לְהַפְלִיל עִם דִּין. וְכִשְׁעָשָׂה אֶת זֶה, נִכְנַס אֲשׁוּ עִם מִיָּם וְנִשְׁלַם זֶה עִם זֶה. וְזֶה עוֹשֶׂה הַדִּין לְהַפְלִיל זֶה עִם זֶה. וְאִזּוּ יֵצֵר הָרַע בֶּאֱלֻהֵי אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם כִּי־אֵינוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה דִין בְּיִצְחָק. שֶׁיֵּצֵר הָרַע הוּא אַחֵר הַדְּבָרִים וְהוּא בֶּאֱלֻהֵי לְקַטְרֵג.

וְכֵן וְרָאָה סוּד הַדְּבָר. אִף עַל גַּב שְׂאֵמְרָנוּ שֶׁכְּתוּב אַבְרָהָם וְלֹא יִצְחָק, גַּם יִצְחָק נְכַלְלוּ בְּפִסּוּק הַזֶּה סוּד הַכְּתוּב וְהָאֱלֹהִים נֹסֶה אֶת אַבְרָהָם. לֹא כְּתוּב נֹסֶה לְאַבְרָהָם, אֲלֵא אֶת אַבְרָהָם, אֶת דּוֹקָא, וְזֶה יִצְחָק. שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שַׁעַה בְּגִבּוֹרָה הַתְּחַתּוּנָה שׁוֹרָה. כִּי־נִזְכָּר וְהַזְמִין בְּדִין עַל יְדֵי אַבְרָהָם כִּי־אֵינוֹ, אִזּוּ הִתְעַטֵּר בְּמִקְוָמוֹ יַחַד עִם אַבְרָהָם וְנְכַלְלוּ אֲשׁוּ עִם מִיָּם וְעָלוּ לְמַעְלָה, וְאִזּוּ נִמְצְאָה מַחְלֶקֶת כִּי־אֵינוֹ, מִיָּם עִם אֲשׁוּ.

מִי [עֲשֶׂה] רָאָה אֵב רַחֲמָן שֶׁנַּעֲשֶׂה אַכְזָר? אֲלֵא כִּי־שֶׁתִּמְצָא מַחְלֶקֶת מִיָּם עִם אֲשׁוּ וְהִתְעַטֵּר בְּמִקְוָמוֹ (כִּי־אֵינוֹ), עַד שֶׁבֶּאֱלֻהֵי וְהִכַּל הַתְּתַקֵּן כִּי־אֵינוֹ, וְנַעֲשׂוּ שְׁלֹשָׁה אַבּוֹת שְׁלָמִים וְנִתְקַנּוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֵךְ. וְכִי אֵיךְ יְכוּל אַבְרָהָם שֶׁהוּא זָקֵן? אִם תֹּאמַר מִשׁוּם שֶׁיִּצְחָק לֹא יֵצֵא מִרְשׁוֹתָיו כִּלְלֵי - יִפֶּה, אֲבָל כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָר ב) קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת

בְּאֲשׁוּ. וְאַבְרָהָם לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד הִשְׁתַּאֲ דַּתְעַטֵּר לְמַעַבְדֵי דִינָא וְלֹאֲתַקְנָא לִיה בְּאַתְרֵיהּ.

וְכֵן יוֹמוֹי לֹא הָיָה שָׁלֵם עַד הִשְׁתַּאֲ דַּתְפְּלִיל מִיָּא בְּאֲשׁוּ וְאֲשׁוּ אֲבִי־א, וּבְגִין כִּן וְהָאֱלֹהִים נֹסֶה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, דִּאֲזִמִּין אַבְרָהָם לְאַתְפְּלִילָא בְּדִינָא, וְכֵן עֲבִיד דָּא, עֲאֵל אֲשׁוּ אֲבִי־א וְאַשְׁתַּלִּים דָּא עִם דָּא. וְדָא עֲבִיד דִּינָא לְאַתְפְּלִילָא דָּא בְּדָא. וְכֵן יֵצֵר הָרַע אֶתְא לְקַטְרֵגָא עֲלֵיהּ דַּאבְרָהָם דִּלֵּא אֲשְׁתַּלִּים כִּדְקָא יְאוֹת עַד דִּי־עֲבִיד דִּינָא בְּיִצְחָק. דִּיֵּצֵר הָרַע אַחֵר הַדְּבָרִים אִיהוּ וְאֶתְא לְקַטְרֵגָא.

וְתֵא חֲזִי רְזָא דְמַלְאָה, אִף עַל גַּב דְּקַאֲמָרִין דַּאבְרָהָם כְּתִיב וְלֹא יִצְחָק, יִצְחָק נָמִי אֲתַפְּלִיל בֵּיהּ בְּהַאי קָרָא, רְזָא דְכְּתִיב וְהָאֱלֹהִים נֹסֶה אֶת אַבְרָהָם. נֹסֶה לְאַבְרָהָם לֹא כְּתִיב אֲלֵא אֶת אַבְרָהָם אֶת דִּי־יִקָּא וְדָא יִצְחָק. דִּהָא בְּהַאיא שַׁעַתָּא בְּגִבּוֹרָה תְּתַאֲה שְׂרִיא, כִּי־נִזְכָּר דַּתְעַטֵּר וְאֲזִמִּין בְּדִינָא עַל יְדֵי דַּאבְרָהָם כִּדְקָא יְאוֹת, כִּדִּין אֲתַעַטֵּר בְּאַתְרֵיהּ בְּהַדִּיָּה דַּאבְרָהָם וְאַתְפְּלִילוּ אֲשׁוּ אֲבִי־א וְסַלְיָקוּ לְעֵילָא, וְכֵן אֲשַׁתְּפַח מַחְלוּקַת כִּדְקָא יְאוֹת מִיָּא בְּאֲשׁוּ.

מִאֵן (עֲבִיד) חֲמָא אַפָּא רַחֲמָנָא דַּתְעַטֵּר אַכְזָר. אֲלֵא בְּגִין לְאַשְׁתְּפַחָא מַחְלוּקַת מִיָּא בְּאֲשׁוּ וְלֹאֲתַעַטֵּרָא בְּאַתְרֵיהּ (דִּי־א לִי כִּדְקָא יְאוֹת), עַד דַּתְא יַעֲקֹב וְאַתְתַּקֵּן כִּלְלֵי כִּדְקָא יְאוֹת וְאַתְעַבִּידוּ תְּלַתָּא אַבְהָן שְׁלָמִין וְאַתְתַּקְנוּ עֲלָאי וְתַתָּאי:

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֵךְ. וְכִי הִיאֲךָ יְכִיל אַבְרָהָם דַּאִיהוּ סְבָא. אִי תִימָא בְּגִין דִּיִּצְחָק לֹא נִפִּיק מִרְשׁוֹתֵיהּ כִּלְלֵי, יְאוֹת, אֲבָל

כִּמָּה דַּתְא אֲמַר, (בְּמִדְבָר ב) קַח